

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

МАЙДАНЕВИЧ ГРИГОРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.9:504.55

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент

Яра Олена Сергіївна,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
декан юридичного факультету

Офіційні опоненти:

Заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Губанова Тамара Олексіївна,

Приватний вищий навчальний заклад «Фінансово-економічний коледж»,
директор

кандидат юридичних наук

Мачуська Ірина Борисівна,

Державний вищий навчальний заклад

«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри цивільного та трудового права

Захист відбудеться «3» липня 2020 р. о об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «1» червня 2020 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Сорока

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема використання та охорони природних ресурсів в Україні є однією із актуальніших. Виснаження природних ресурсів і забруднення природного середовища з кожним роком все більше хвилює суспільство. Стан використання та охорони природних ресурсів погіршується внаслідок безвідповідального господарювання та ігнорування багатьма природокористувачами чинних законодавчих актів. Організаційно-правові структури, діючі механізми правового регулювання раціонального використання та охорони природних ресурсів не в повній мірі вирішують проблемні питання незаконного використання природних ресурсів, які ускладнюються зростанням кількості надзвичайних кризових ситуацій природного й техногенного характеру. Декриміналізація та гуманізація відповідальності призвели до того, що основний тягар застосування державного примусу за незаконне використання природних ресурсів припадає на адміністративну відповідальність.

Враховуючи складну ситуацію у сфері незаконного використання природних ресурсів в Україні, вирішення існуючих проблем і завдань збереження природних ресурсів потребує від держави та уповноважених суб'єктів публічної адміністрації, їх посадових осіб застосування більш дієвих засобів адміністративно-правового впливу та накладання адміністративних стягнень на винних осіб.

Наявність існуючих організаційних, правових проблем, визначення складів адміністративних деліктів, поряд із з'ясуванням особливостей спеціального суб'єкта адміністративного правопорушення, створюють серйозну загрозу у сфері правової охорони природних ресурсів.

Необхідність посилення боротьби у сфері охорони природних ресурсів, підвищення значення і ролі адміністративної відповідальності, удосконалення адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів обумовлюють вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Дослідженню адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері незаконного використання природних ресурсів сприяли дослідження: Н. Кобецької, І. Куян, І. Мачуської, В. Печуляка, І. Петрової, К. Рябець, Т. Сухореброї, Є. Шульги, які у своїх роботах в основному висвітлювали питання, пов'язані із правопорушеннями щодо окремих видів природних ресурсів або адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: В. Авер'янова, С. Алексєєва, О. Андрійко, В. Бевзенка, Н. Берлач, Ю. Битяка, Л. Василенко, В. Галунька, Ю. Гаруста, Є. Гетьмана, С. Гончарук, О. Гулак, Т. Губанової, О. Джафарової, Н. Добрянської, О. Зими, Р. Калюжного, О. Кобзаря, В. Колпакова, Т. Коломоець, А. Комзюка, Ю. Краснової, В. Курила, Д. Лук'янця, А. Манжули,

О. Миколенка, А. Романенко, О. Світличного, О. Скакун, Є. Соболя, С. Стеценка, В. Тюна, О. Улютіної, Р. Шаповала, Ю. Шемшученка, О. Ярої та ін.

Разом з тим, в існуючих наукових працях питання адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів досліджувалися фрагментарно, комплексне дослідження інституту адміністративної відповідальності незаконного використання природних ресурсів не проводилося.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження узгоджується з положеннями Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 р., Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р., Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 р. № 442. Дисертацію виконано відповідно до пріоритетних напрямів наукових досліджень кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України та плану науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України «Адміністративно-правове регулювання підготовки фахівців та ринку праці в аграрному, екологічному та природо-ресурсному секторах України» (номер державної реєстрації 0114U000656).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в тому, щоб на основі досягнень науки адміністративного права, чинного законодавства України, а також узагальнень практики його застосування здійснити аналіз теоретичних засад та правового регулювання питань адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів та на цій основі сформулювати відповідні пропозиції щодо удосконалення адміністративного законодавства.

Для досягнення цієї мети визначені такі *завдання*:

- визначити особливості природних ресурсів як об'єкта адміністративно-правової охорони;
- проаналізувати сучасний стан системи органів виконавчої влади у сфері незаконного використання природних ресурсів та визначити шляхи удосконалення їх діяльності;
- розкрити зміст, основні ознаки та підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів;
- визначити та охарактеризувати коло суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів;
- розкрити характерні риси складів адміністративних деліктів за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів, в яких суб'єктом адміністративного делікту є посадові особи;

- визначити склади адміністративних деліктів, в яких суб'єктом адміністративного делікту є фізичні особи-підприємці;
- охарактеризувати та розкрити особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб за правопорушення у сфері незаконного використання природних ресурсів;
- охарактеризувати зарубіжний досвід адміністративної відповідальності юридичних осіб;
- розробити конкретні пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням заходів адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів.

Предметом дослідження є адміністративна відповідальність за незаконне використання природних ресурсів.

Методи дослідження. Методологічною основою наукового дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зумовлених метою і особливостями незаконного використання природних ресурсів. *Діалектичний* метод становить методологічну основу дисертації і застосовувався при дослідженні природних ресурсів та їх адміністративно-правового значення, діяльності органів виконавчої влади та характеристики суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання природних ресурсів (розділи 1–2). *Формально-юридичний* метод знайшов своє застосування при аналізі адміністративно-правової охорони природних ресурсів та дозволив з'ясувати вплив норм адміністративного права на сферу природних ресурсів (підрозділ 1.1). *Системний* та *структурно-функціональний* методи застосовувалися при визначенні суб'єктів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері незаконного використання природних ресурсів (підрозділ 1.2). Методи *аналізу* та *синтезу* використовувалися для визначення шляхів удосконалення адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання природних ресурсів (підрозділ 1.3, розділ 2). Методи *правового прогнозування* та *документального аналізу* дозволили проаналізувати склади адміністративних деліктів у сфері незаконного використання природних ресурсів (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1). *Порівняльно-правовий* та метод *моделювання* застосовувались при обґрунтуванні висновків та пропозицій щодо внесення змін та доповнень до адміністративного законодавства (підрозділ 1.3, розділ 2). *Аксиоматичний метод* застосовано в межах дослідження особливостей адміністративної відповідальності юридичних осіб (розділ 3).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є самостійним монографічним дослідженням особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері незаконного використання природних ресурсів. Наукова новизна одержаних результатів конкретизується у таких основних положеннях та висновках:

уперше:

– сформульоване визначення поняття «адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері незаконного використання природних ресурсів» під яким запропоновано розуміти сукупність встановлених адміністративно-правовими нормами адміністративних стягнень, які застосовують уповноважені органи, їх посадові особи до осіб, які порушили встановлені законом вимоги незаконного використання природних ресурсів;

– доведено, що адміністративні правопорушення, передбачені нормами ст. 53-2 та ст. 53-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення, повинні розглядати уповноважені особи Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру;

– обґрунтовано, що між визначенням поняття «посадова особа» та поняттям «державний кадастровий реєстратор» існує принципова відмінність, що потребує єдиної термінологічної єдності у визначенні суб'єктів адміністративного правопорушення;

удосконалено:

– класифікацію адміністративних правопорушень у сфері незаконного використання природних ресурсів на правопорушення у галузі: земель (ст. ст. 52, 53, 53-1, 53-2, 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 56, 77-1, 91); надр (ст. ст. 47, 57, 58); вод і використання водних ресурсів (ст. ст. 48, 59, 59-1, 60); лісів (ст. ст. 49, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77); атмосферного повітря (ст. ст. 78, 78-1, 79, 80, 81); рослинного та тваринного світу (ст. ст. 50, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 88-1, 88-2, 90); рибних ресурсів (ст. 86-1, ч. 2 ст. 85); правопорушень у галузі лімітів та нормативів використання природних ресурсів (ст. 91-2) Кодексу України про адміністративні правопорушення;

– підстави притягнення особи до адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів. Відсутність прямої вказівки у нормах статей ст. ст. 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 90, 91, 91-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення на фізичну особу-підприємця, яка є суб'єктом конкретного правопорушення, може призвести до неможливості застосування адміністративного стягнення до особи, яка є суб'єктом адміністративного делікту;

отримали подальшого розвитку:

– класифікація адміністративно-правових засобів державного впливу у сфері охорони природних ресурсів на: надання дозволів на використання природних ресурсів та встановлення лімітів на їх використання; надання висновків екологічної експертизи; надання погоджень на використання природних ресурсів; здійснення державного контролю (нагляду) у сфері використання та охорони природних ресурсів; обмеження або припинення діяльності господарюючих суб'єктів у сфері використання та охорони природних ресурсів; адміністративна відповідальність як охоронна функція природних ресурсів;

– наукове розуміння поняття «державний нагляд (контроль) у сфері використання та охорони природних ресурсів» як діяльність суб'єктів публічної адміністрації, які в межах повноважень, передбачених нормативно-правовими актами, здійснюють діяльність щодо виявлення порушень та запобігання вчинення порушень громадянами та суб'єктами господарювання;

– положення про те, що рішення Кабінету Міністрів України про ліквідацію Державної санітарно-епідеміологічної служби і покладання на Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів окремих повноважень Державної санітарно-епідеміологічної служби, є алогічним кроком; діяльність у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення повинно бути покладено на структурний підрозділ Міністерства охорони здоров'я України, а не на Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів у зв'язку із відсутністю у межах цього органу відповідного підрозділу;

– наукові положення щодо існування принципової відмінності між поняттями «посадова особа» та «державний кадастровий реєстратор» у зв'язку з чим із метою єдиної термінологічної єдності визначення суб'єктів адміністративного правопорушення, пропонується внести зміни в ст. 53-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення законодавства про Державний земельний кадастр»;

– наукові положення щодо поняття визначення вини юридичної особи за вчинення правопорушень у сфері використання та охорони природних ресурсів як психічне ставлення посадової особи та інших суб'єктів, що входять до складу юридичної особи, діяльність якого (яких) безпосередньо чи опосередковано пов'язана із вчиненням протиправних дій (бездіяльністю) до вчиненого правопорушення, що зумовлює причинно-наслідковий зв'язок між їхніми діями та наслідками;

– наукові положення щодо запозичення європейського досвіду, який передбачає вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства, спроможного врегулювати відносини адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено та надалі може бути використано у:

– *правотворчості* – в межах розроблення і підготовки проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо визначення суб'єкта уповноваженого розглядати адміністративні справи)» (Додаток А до дисертації);

– *освітньому процесі* – матеріали дисертації використано під час підготовки навчальних матеріалів та викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права» (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших теоретико-правових досліджень при виконанні НДР «Сучасні тенденції розвитку національного

інформаційного законодавства» (номер державної реєстрації 0118U000548) (акт упровадження Національного університету біоресурсів і природокористування України).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на міжнародних науково-практичних конференціях та круглому столі: «Юридична наука на сучасному етапі» (м. Тернопіль, 14 грудня 2017 р.); «Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави» (м. Київ, 28 лютого 2018 р.); «Двадцять четверті економіко-правові дискусії» (м. Львів, 28 лютого 2018 р.), «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Дніпро, 2–3 березня 2018 р.), «Адміністративне право для студентів: просто і зрозуміло» (м. Київ, 5 березня 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 223 найменувань на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, розкривається мета і завдання, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, апробація матеріалів дисертації, наводяться структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Адміністративно-правова охорона природних ресурсів: загальнотеоретична характеристика» містить три підрозділи, у яких розкрито адміністративно-правове значення природних ресурсів, діяльність суб'єктів, генезу основних ознак та підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства в аналізованій сфері.

Підрозділ 1.1 «Природні ресурси України – адміністративно-правове значення» присвячений розкриттю природних ресурсів як об'єкта адміністративно-правових відносин.

Виявлено, що відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища в Україні регулюються значною кількістю законодавчих актів, серед яких одну із провідних ролей відіграє адміністративне законодавство. Проаналізовано законодавчі акти та підкреслюється, що посилення економічної конкуренції, часті зміни в системі органів виконавчої влади значною мірою вплинуло на безконтрольне використання природних ресурсів.

Звертається увага, що в охороні природних об'єктів місцевого значення існують серйозні проблеми незаконного видобування різного виду природних ресурсів. Досліджено негативні випадки незаконного використання природних ресурсів та наголошується на існуючих проблемних питаннях щодо притягнення до відповідальності посадових осіб, які незаконно надають дозволи на використання природних ресурсів.

Підкреслюється, що у питанні використання та охорони природних ресурсів важливу роль повинні відігравати суб'єкти публічної адміністрації, їхні посадові особи, уповноважені на здійснення публічного управління з метою запобігання правопорушенням, а у разі порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів зобов'язані накладати адміністративні стягнення, передбачені адміністративним законодавством.

У підрозділі 1.2 «Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання та охорони природних ресурсів» здійснено аналіз діяльності органів виконавчої влади у сфері використання та охорони природних ресурсів, звертається увага на проблемність питань державного управління у досліджуваній у сфері.

З метою з'ясування повноважень органів виконавчої влади у сфері використання та охорони природних ресурсів проаналізовано відповідні нормативно-правові акти. Зазначено, що обов'язок охорони природних ресурсів від їх незаконного використання держава покладає на уповноважені органи виконавчої влади, діяльність яких спрямована на дотримання вимог природоохоронного та природоресурсного законодавства, забезпечення прав людини та запобігання правопорушенням у сфері використання та охорони природних ресурсів.

Охарактеризовано напрями діяльності органів виконавчої влади у дослідженій сфері та підкреслюється, що метою публічного управління у сфері використання та охорони природних ресурсів є реалізація природоохоронного законодавства, створення передумов для використання природних ресурсів громадянами та суб'єктами господарювання, проведення ефективних заходів з метою збереження природних ресурсів, здійснення контролю за додержанням вимог використання та охорони природних ресурсів, запобігання правопорушенням у цій сфері.

Звертається увага, що у багатьох випадках реформування системи органів виконавчої влади, яке відбувається при каденції кожного із глав держави, в цілому не йде на користь суспільству і державі. Часті зміни в системі органів виконавчої влади без виваженої державної політики, які призводять до ліквідації, реорганізації, створення нових органів та частих змін в керівництві, незважаючи на професіоналізм окремих посадових осіб, призводить до дублювання окремих функцій у державному управлінні, відсутності організуючого впливу відповідного органу на сферу використання та охорону природних ресурсів, і, як наслідок, – негативно впливає на весь стан публічного управління в державі. Це в повній мірі стосується й діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у галузі охорони та відтворення лісів, охорони надр, земельних ресурсів, операцій поводження із відходами, санітарно-гігієнічних вимог до якості повітря в населених пунктах, розміщення, будівництва, експлуатації нових і реконструкції існуючих промислових підприємств та інших об'єктів, посилення ефективності публічного управління в природоохоронній галузі.

На підставі аналізу нормативно-правових актів виявлено окремі недоліки діяльності Державної служби геології та надр України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та Міністерства охорони здоров'я України у зв'язку з чим запропоновано ряд пропозицій до нормативно-правових актів щодо вдосконалення діяльності вказаних органів виконавчої влади.

У підрозділі 1.3 «Зміст, основні ознаки та підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони та використання природних ресурсів» підкреслено, що охорона природних ресурсів є одним із найважливіших завдань законодавства про адміністративні правопорушення, що узгоджується із нормами Конституції України, відповідно до якої держава забезпечує охорону усіх суб'єктів права власності і господарювання.

Підкреслюється, що правова охорона природних ресурсів має свої специфічні особливості, а існуючі проблемні питання у сфері незаконного використання природних ресурсів потребують свого вирішення.

Основним джерелом норм, що встановлюють адміністративну відповідальність, є Кодекс України про адміністративні правопорушення. З метою з'ясування особливостей адміністративної відповідальності в частині порушення законодавства про охорону природних ресурсів проаналізовано спеціальне законодавство – Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд», «Про екологічну експертизу», «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про охорону земель», Водний кодекс України, Кодексу України про надра, Земельний та Лісовий кодекси України.

Здійснено дослідження інституту адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів та встановлено, що така відповідальність передбачена нормами ст. ст. 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2, 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 78-1, 79, 80, 81, 83-1, 85, 85-1, 86-1, 87, 88, 88-1, 88-2, 90, 91, 91-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також визначено коло суб'єктів, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення у сфері використання та охорони природних ресурсів.

Узагальнено доктринальні підходи щодо визначення поняття «адміністративна відповідальність» на основі чого надано авторське визначення поняття «адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері використання та охорони природних ресурсів».

Розділ 2 «Суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання охорони природних ресурсів» складається з чотирьох підрозділів, у яких надана характеристика суб'єктів адміністративної відповідальності та досліджено особливості адміністративної відповідальності посадових осіб, фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб за порушення законодавства у досліджуваній сфері.

Підрозділ 2.1 «Характеристика суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів» присвячений суб'єктам адміністративної відповідальності.

Проведено дослідження існуючих в адміністративно-правовій науці визначень поняття «суб'єкт адміністративного правопорушення», проаналізовано склади адміністративних деліктів у сфері незаконного використання природних ресурсів (ст. ст. 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77 77-1, 78, 78-1, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 88-1, 88-2, 90, 91, 91-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Охарактеризовано суб'єктів адміністративної відповідальності, якими є: громадяни; посадові особи; громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності (приватні підприємці); державні кадастрові реєстратори. Проаналізовано склади адміністративних правопорушень, норми яких передбачають відповідальність посадових осіб.

Встановлено, що норми ст. 88-1. «Порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах» та ст. 88-2. «Порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними» Кодексу України про адміністративні правопорушення не визначають суб'єктів адміністративного делікту. Доведено, що суб'єктами адміністративної відповідальності, передбачених нормами ст.ст. 88-1 та 88-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення можуть бути громадяни та посадові особи. На цій підставі пропонується внести зміни до ст.ст. 88-1 та 88-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що суб'єктами адміністративного проступку, передбачені нормами вказаних статей є громадяни та посадові особи.

Підрозділ 2.2 «Посадові особи як суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів» розкрито характерні риси складів адміністративних деліктів за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів, в яких суб'єктом адміністративного делікту є посадові особи та державні кадастрові реєстратори.

Проаналізовано поняття: «посадова особа», «службова особа», «державний службовець», «професійна компетентність» та підтримується думка про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку із розв'язанням питання про розрізнення понять «посадова особа» та «службова особа».

Підкреслюється, що характерною особливістю спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення у досліджуваній сфері є те, що законодавець у різних статтях кодексу під посадовою особою розуміє як державних кадастрових реєстраторів (ст. 53-6. «Порушення законодавства про Державний земельний кадастр»), так і посадових осіб (ст. 53-2 «Приховування

або перекручування даних земельного кадастру»). Недоліком вказаних статей є те, що об'єктом адміністративного правопорушення норм вказаних статей є суспільні відносини у сфері державного земельного кадастру, землеустрою та державного управління земельними ресурсами, однак, справи щодо правопорушень, передбачених ст. 53-2 та ст. 53-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення розглядають різні уповноважені органи (посадові особи) виконавчої влади.

Проаналізовано характерні ознаки державного кадастрового реєстратора як спеціального суб'єкта адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері незаконного використання природних ресурсів. З огляду на те, що між визначенням поняття «посадова особа» та поняттям «державний кадастровий реєстратор» існує принципова відмінність, з метою єдиної термінологічної єдності визначення суб'єктів адміністративного правопорушення, пропонується внести зміни до ст. 53-6 «Порушення законодавства про Державний земельний кадастр» Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У підрозділі 2.3 «Фізичні особи – підприємці як суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів» проаналізовано нормативно-правові акти, які визначають статус громадян – суб'єктів підприємницької діяльності.

Проаналізовано склади адміністративних деліктів Кодексу України про адміністративні правопорушення, в яких суб'єктом адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів може бути фізична особа-підприємець. Наведено спеціальні ознаки суб'єкта адміністративного проступку – фізичної особи-підприємця.

Виявлено недоліки адміністративної відповідальності фізичних осіб-підприємців. Звертається увага, що недоліком Кодексу України про адміністративні правопорушення є те, що тільки у складах адміністративних деліктів ст. ст. 52, 80 законодавець визнає спеціальним суб'єктом адміністративного делікту громадян – суб'єктів підприємницької діяльності.

Доведено, що окрім ст. 52 та ст. 80 Кодексу України про адміністративні правопорушення, спеціальним суб'єктом адміністративного делікту, передбачених нормами статей 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 90, 91, 91-2 можуть бути і фізичні особи-підприємці, які характеризуються спеціальними ознаками (здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці).

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання охорони природних ресурсів» складається з двох підрозділів, у яких проаналізовано законодавчі акти, норми яких передбачають адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення законодавства у сфері використання охорони природних ресурсів та зарубіжний досвід адміністративної відповідальності юридичних осіб у досліджуваній сфері.

Підрозділ 3.1 «Особливості інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів» присвячений особливостям інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів.

Незважаючи на те, що Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює адміністративну відповідальність лише фізичних осіб, ряд законів України фактично встановлює відповідальність юридичних осіб, яка за своєю природою може вважатися адміністративною відповідальністю.

Для з'ясування адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері незаконного використання природних ресурсів проведено аналіз Законів України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону земель», «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення», а також Земельного, Лісового, Водного та Господарського кодексів України. Вказані законодавчі акти в сукупності складають законодавство про адміністративні правопорушення у сфері природних ресурсів.

На підставі аналізу відповідної судової практики звертається увага, що на сьогодні уже започаткована судова практика визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності. Встановлено, що однією з головних проблем визнання юридичних осіб повноцінними суб'єктами адміністративної відповідальності є вирішення питання про суб'єктивну сторону складу адміністративного правопорушення. Надано авторське визначення вини юридичної особи за вчинення правопорушення у сфері використання та охорони природних ресурсів.

Підкреслюється важлива роль адміністративної відповідальності у боротьбі з правопорушеннями у сфері охорони природних ресурсів та підтримується думка

про визнання юридичної особи повноправним суб'єктом адміністративної відповідальності з необхідністю прийняття Кодексу про адміністративну відповідальність.

У підрозділі 3.2 «Зарубіжний досвід адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері охорони природних ресурсів» проаналізовано нормативно-правові акти зарубіжного законодавства, якими передбачена адміністративна відповідальність юридичних осіб з можливістю запозичення позитивного досвіду, що можливий лише за умови впровадження змін до вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, спроможного врегулювати відносини адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Розглянуто наукові позиції щодо питання адміністративної відповідальності юридичних осіб. Акцентовано увагу, що на відміну від вітчизняного законодавства, у багатьох пострадянських країнах та країнах Європи на законодавчому рівні визнано адміністративну відповідальність

юридичних осіб. Проаналізовано досвід Республіки Білорусь, Азербайджана, Киргизії, Австрії, Німеччини, Франції та інших країн, законодавством яких визнана адміністративна відповідальність юридичних осіб. Порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення в Данії врегульований нормами кримінального закону, тоді як в Білорусії, Чехії, Польщі – нормами кодексу про адміністративні проступки. На підставі проведеного аналізу виокремлено найбільш позитивні та перспективні в контексті запозичення зарубіжного досвіду положення стосовно адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Підкреслюється, що з метою вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства необхідно реформувати вітчизняний інститут адміністративної відповідальності, запозичити позитивні положення зарубіжного досвіду щодо врегулювання відносин адміністративної відповідальності юридичних осіб з необхідністю в подальшому ухвалити новий кодифікований акт.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі узагальнених наукових поглядів, адміністративного законодавства та інших нормативно-правових актів вирішено наукове завдання, яке полягало в розробці теоретичних і практичних аспектів адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів.

1. Природні ресурси є важливим напрямом адміністративно-правового регулювання, що являє собою цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини у сфері використання і охорони природних ресурсів, які застосовують уповноважені посадові особи публічної адміністрації в інтересах суспільства і держави.

2. Доведено, що з метою запобігання правопорушенням та у разі порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів уповноважені органи публічної адміністрації, їх посадові особи зобов'язані застосовувати широке коло різноманітних адміністративно-правових засобів державного впливу. Такими заходами є: надання дозволів на використання природних ресурсів та встановлення лімітів на їх використання; надання висновків екологічної експертизи; надання погоджень на використання природних ресурсів; державний контроль (нагляд); обмеження або припинення діяльності господарюючих суб'єктів; застосування адміністративних стягнень.

Надано авторське визначення поняття «державний нагляд (контроль) у сфері використання та охорони природних ресурсів», під яким пропонується розуміти діяльність суб'єктів публічної адміністрації, які в межах повноважень, передбачених нормативно-правовими актами, здійснюють діяльність щодо виявлення порушень та запобігання вчинення порушень громадянами та суб'єктами господарювання.

3. Встановлено, що публічне управління у сфері використання та охорони природних ресурсів здійснюється широким колом різноманітних за своїм статусом і положенням органами виконавчої влади, задіяних в реалізації покладених на них завдань держави. Основне місце в системі адміністративно-

правового регулювання належить: охороні та забезпеченню прав і законних інтересів громадян; вирішенню організаційних проблем; координації та спрямуванню діяльності органів виконавчої влади; різноманітності форм і методів діяльності органів виконавчої влади.

Проведено систематизацію суб'єктів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання та охорони природних ресурсів та здійснено їх групування в залежності від їх функціонального наповнення: на органи загальної компетенції (Кабінет Міністрів України, виконавчі органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації); органи зі спеціальними повноваженнями (Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України, Державна екологічна інспекція України, Державна служба геології та надр України, Державне агентство водних ресурсів України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державне агентство рибного господарства України, Державне агентство лісових ресурсів України).

4. Встановлено, що норми Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про звернення громадян» та Кодексу України про надра не уповноважують Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру вирішувати спори з питань користування надрами, вказане в першу чергу є прерогативою судової гілки влади. На цій підставі вноситься пропозиція про внесення змін до п. 19 ст. 4 «Положення про Державну службу геології та надр України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1174 від 30 грудня 2015 р.

Звертається увага на недоліки діяльності Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, зокрема, на відсутність у цьому органі структурного підрозділу, на який було б покладено виконання норм Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Вказані завдання є прерогативою Міністерство охорони здоров'я України, яке забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення та повинні бути покладені на його відповідний структурний підрозділ.

5. Класифіковано адміністративні правопорушення у сфері використання та охорони природних ресурсів на правопорушення у галузі: земель (ст. ст. 52, 53, 53-1, 53-2, 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 56, 77-1, 91); надр (ст. ст. 47, 57, 58); вод і використання водних ресурсів (ст. ст. 48, 59, 59-1, 60); лісів (ст. ст. 49, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77); атмосферного повітря (ст. ст. 78, 78-1, 79, 80, 81); рослинного та тваринного світу (ст. ст. 50, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 88-1, 88-2, 90); рибних ресурсів (ст. 86-1, частина друга ст. 85); правопорушень у галузі лімітів та нормативів використання природних ресурсів (ст. 91-2) КУпАП.

На підставі здійсненого дослідження основних ознак та підстав адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів надано авторське визначення поняття «адміністративна

відповідальність за незаконне використання природних ресурсів», під яким пропонується розуміти сукупність встановлених адміністративно-правовими нормами адміністративних стягнень, які застосовують уповноважені органи, їх посадові особи, до осіб, які порушили встановлені законом вимоги використання та охорони природних ресурсів.

6. Суб'єктами адміністративних деліктів за незаконне використання природних ресурсів можуть бути: громадяни; посадові особи; громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності (приватні підприємці); державні кадастрові реєстратори. До вказаних суб'єктів адміністративних деліктів законодавець може застосовувати різні види адміністративних стягнень.

З метою адміністративно-правової охорони надр, як одного із видів природних ресурсів, удосконалення адміністративного законодавства в частині покладання на суб'єктів адміністративного проступку більш дієвого виду адміністративного стягнення у вигляді штрафу, пропонується ч. 4 ст. 57. «Порушення вимог щодо охорони надр» Кодексу України про адміністративні правопорушення викласти у такій редакції:

«Порушення особливих умов спеціального дозволу на користування надрами, якщо це не пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах,

– тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб від шестисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

7. Характерною особливістю адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів за правопорушення у досліджуваній сфері є те, що у різних статтях Кодексу України про адміністративні правопорушення законодавець під посадовою особою розуміє державних кадастрових реєстраторів. Проте, якщо в ст. 53-6 «Порушення законодавства про Державний земельний кадастр» закон визнає суб'єктом адміністративного делікту державних кадастрових реєстраторів, то у ст. 53-2 «Приховування або перекручування даних земельного кадастру» – посадових осіб. З огляду на те, що між визначенням поняття «посадова особа» та поняття «державний кадастровий реєстратор» існує принципова відмінність, а також з метою єдиної термінологічної єдності визначення суб'єктів адміністративного правопорушення, пропонується внести зміни в ст. 53-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого нормами ст. 53-2 та ст. 53-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є суспільні відносини у сфері державного земельного кадастру, землеустрою та державного управління земельними ресурсами. Однак, справи щодо правопорушень, передбачених нормами вказаних статей розглядають посадові особи Державної екологічної інспекції України та Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Доведено, що справи, передбачені нормами вказаних статей, повинні розглядати уповноважені особи Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, що забезпечить оперативність і кваліфікованість здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення. З цією запропоновано, внести зміни в частину

першу ст. 242-1 та частину ст. 244 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

8. Встановлено, що окрім громадян та посадових осіб, суб'єктом складу адміністративного проступку у сфері незаконного використання природних ресурсів, передбачених нормами ст. ст. 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 90, 91, 91-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення є фізичні особи-підприємці, що характеризуються сукупністю спеціальних ознак, які впливають на кваліфікацію правопорушення та закріплені у нормативно-правових актах. Відсутність прямої вказівки у нормах статей Кодексу України про адміністративні правопорушення на фізичну особу-підприємця, яка є суб'єктом конкретного правопорушення, може призвести до неможливості застосування адміністративного стягнення до особи, яка є суб'єктом адміністративного правопорушення.

9. Доведено, що юридичні особи є повноправними суб'єктами правовідносин у сфері незаконного використання природних ресурсів, можуть вчиняти різні протиправні дії, які посягають на суспільні відносини у сфері використання та охорони природних ресурсів, при цьому ступінь суспільної небезпеки, спричиненої одним і тим самим суспільним відносинам адміністративними проступками юридичних осіб та громадян є різним.

Підкреслюючи відмінність протиправних діянь суб'єктивної сторони правопорушення, вчиненого юридичною особою, надано визначення поняття «вини юридичної особи за вчинення правопорушень у сфері використання та охорони природних ресурсів» як психічного ставлення посадової особи та інших суб'єктів, що входять до складу юридичної особи, діяльність якого (яких) безпосередньо чи опосередковано пов'язана із вчиненням протиправних дій (бездіяльності) до вчиненого правопорушення, що зумовлює причинно-наслідковий зв'язок між їхніми діями та наслідками. Підтримується думка про необхідність прийняття Кодексу про адміністративну відповідальність.

10. Здійснено дослідження нормативно-правових актів зарубіжного законодавства, якими передбачена адміністративна відповідальність юридичних осіб та робиться висновок про необхідність вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства, що передбачає ухвалення нового кодифікованого акта, який спроможний врегулювати відносини адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Обґрунтовується необхідність замість чинного Кодекса України про адміністративні правопорушення прийняти новий кодифікований акт, для цього необхідно: реформувати вітчизняний інститут адміністративної відповідальності; виокремити спеціальні норми про адміністративну відповідальність юридичних осіб; визначити заходи впливу, які можуть застосовуватися до юридичних осіб як суб'єктів адміністративної відповідальності; розробити процедури оскарження рішень та порядок звернення до суду; врахувати у вітчизняному адміністративно-деліктному

законодавстві позитивні положення зарубіжного досвіду врегулювання відносин адміністративної відповідальності юридичних осіб.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Майданевич Г. А. Природні ресурси України – адміністративно-правове значення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. Т. 3. С. 131–135.

2. Майданевич Г. А. Роль адміністративного законодавства в охороні природних ресурсів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. № 4. С. 99–106.

3. Майданевич Г. А. Фізичні особи – підприємці – суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 243–245.

4. Майданевич Г. А. Общая характеристика субъектов административной ответственности за нарушение законодательства в сфере пользования и охраны природных ресурсов. *Уральский научный вестник*. 2018. № 1 (172). 34–41 (*Республика Казахстан*).

5. Майданевич Г. А. Посадові особи як суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С.113–115.

6. Майданевич Г. А. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у сфері незаконного використання природних ресурсів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1. Т. 1. С.213–216.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Майданевич Г. А. Органи виконавчої влади як суб'єкти відносин у сфері використання та охорони природних ресурсів. *Юридична наука на сучасному етапі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 14 груд. 2017 р.)*. Тернопіль: «Юридична лінія», 2017. С. 60–62.

8. Майданевич Г. А. Посадові особи – суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері незаконного використання та охорони природних ресурсів. *Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 лют. 2018 р.)*. К.: «Центр учбової літератури», 2018. С. 17–19.

9. Майданевич Г. А. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів. *Двадцять четверті економіко-правові дискусії: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 28 лют. 2018 р.)*. Львів, «Наукова спільнота», 2018. С. 125–128.

10. Майданевич Г. А. Суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів. *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин:*

матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 2–3 берез. 2018 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 61–64.

11. Майданевич Г. А. Суб'єкти адміністративної відповідальності у сфері використання та охорони природних ресурсів. *Адміністративне право для студентів: просто і зрозуміло: матеріали засідання круглого столу* (Київ, 5 берез. 2018 р.). К.: НДПП, 2018. С. 61–64.

АНОТАЦІЯ

Майданевич Г.А. Адміністративна відповідальність за незаконне використання природних ресурсів. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020.

У дисертації наведено розв'язання наукового завдання щодо адміністративної відповідальності за незаконне використання природних ресурсів та запропоновано низку висновків, пропозицій і рекомендацій.

Важливу роль в охороні природних ресурсів відіграють норми адміністративного права. Основним джерелом норм, які встановлюють адміністративну відповідальність в означеній сфері є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Здійснено класифікацію адміністративних правопорушень на правопорушення у галузі: охорони земель; охорони надр; охорони вод і використання водних ресурсів; охорони і використання лісів; охорони атмосферного повітря; охорони і використання рослинного та тваринного світу; охорони рибних ресурсів; лімітів та нормативів використання природних ресурсів.

Надано характеристику суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері незаконного використання природних ресурсів. Встановлено, що Кодекс України про адміністративні правопорушення містить два склади правопорушень у сфері використання та охорони природних ресурсів, суб'єктами яких є фізичні особи-підприємці. Обґрунтовано, що норми статей 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 90, 91, 91-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, які віднесені законодавцем до адміністративних правопорушень, де спеціальним суб'єктом адміністративного делікту, окрім посадової особи, можуть бути і фізичні особи-підприємці, крім загальних ознак характеризується ще й додатковими, специфічними обов'язками.

Розкрито юридичну природу відповідальності юридичних осіб, що можуть вчиняти різні протиправні дії, які посягають на суспільні відносини у сфері використання та охорони природних ресурсів. Підтримується думка про необхідність прийняття Кодексу про адміністративну відповідальність.

Здійснено дослідження нормативно-правових актів зарубіжного законодавства, якими передбачена адміністративна відповідальність юридичних осіб. Зроблено висновок щодо необхідності вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства, що передбачає ухвалення нового кодифікованого акта, який спроможний врегулювати відносини адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, природні ресурси, охорона, незаконне використання, суб'єкти адміністративної відповідальності.

АННОТАЦИЯ

Майданевич Г. А. Административная ответственность за незаконное использование природных ресурсов. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2020.

В диссертации приведены решения научной задачи в отношении административной ответственности за незаконное использование природных ресурсов, предложен ряд выводов, предложений и рекомендаций.

Важную роль в охране природных ресурсов играют нормы административного права. Основным источником норм, устанавливающих административную ответственность в указанной сфере, является Кодекс Украины об административных правонарушениях. Осуществлена классификация административных правонарушений на правонарушения в области: охраны земель; охраны недр; охраны вод и водных ресурсов; охраны и использования лесов; охраны атмосферного воздуха; охраны и использования растительного и животного мира; охраны рыбных ресурсов; лимитов и нормативов использования природных ресурсов.

Охарактеризованы субъекты административной ответственности за нарушение законодательства в сфере незаконного использования природных ресурсов. Установлено, что Кодекс Украины об административных правонарушениях содержит два состава правонарушений в сфере использования и охраны природных ресурсов, субъектами которых являются физические лица-предприниматели. Обосновано, что нормы статей 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 90, 91, 91-2 Кодекса Украины об административных правонарушениях, отнесенных законодателем к административным правонарушениям, где специальным субъектом административного деликта кроме должностного лица могут выступать и физические лица-предприниматели, кроме общих признаков, характеризуются еще и дополнительными, специфическими обязанностями.

Раскрыта юридическая природа ответственности юридических лиц, которые могут совершать различные противоправные действия, посягающие на

общественные отношения в сфере использования и охраны природных ресурсов. Поддерживается мнение о необходимости принятия Кодекса об административной ответственности.

Проведено исследование нормативно-правовых актов зарубежного законодательства, которыми предусмотрена административная ответственность юридических лиц. Сделан вывод о необходимости совершенствования административно-деликтного законодательства, предусматривающего принятие нового кодифицированного акта, который способен урегулировать отношения административной ответственности юридических лиц.

Ключевые слова: административная ответственность, природные ресурсы, охрана, незаконное использование, субъекты административной ответственности.

SUMMARY

Maidanevich G. Administrative responsibility for the illegal use of natural resources. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The thesis for the degree of the Candidate of Law in specialty 12.00.07 «Administrative law and Process; Financial law; Informational law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2020.

The dissertation presents the solution of the scientific problem of administrative responsibility for violations in the field of use and protection of natural resources and proposes a number of conclusions, suggestions and recommendations.

An important role in the protection of natural resources are the rules of administrative law. The main source of the norms that establish administrative liability is KUpAP. Classification of administrative offenses for offenses in the field: protection of lands; protection of mineral resources; water protection and use of water resources; protection and use of forests; atmospheric air protection; protection and use of plant and animal life; protection of fish resources; limits and standards for the use of natural resources. The description of subjects of administrative responsibility for violation of the legislation in the field of use and protection of natural resources is given. In analyzing the norms of KUpAP articles in the part of consolidation of administrative responsibility, it was established that at present KUpAP contains two components of offenses in the sphere of use and protection of natural resources, entities of which are natural persons – entrepreneurs. It is substantiated that the norms of Articles 47, 48, 49, 50, 52, 53, 53-1, 53-2; 53-4, 53-5, 53-6, 54, 55, 57, 58, 59, 59-1, 60, 63, 64, 65, 65-1, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 77-1, 78, 79, 80, 83-1, 85, 85-1, 87, 88, 90, 91, 91-2 KUpAP, which are attributed to the legislator for administrative violations, where a special subject of an administrative delict, in addition to an official, may also be individuals – entrepreneurs, who, in addition to general characteristics, are also characterized by additional, specific responsibilities.

The legal nature of the responsibility of legal entities, for the recognition of which full-fledged subjects of administrative responsibility is necessary at the legislative level to legalize the fault of the administrative liability of a legal entity, as

the main and mandatory feature of the subjective side of any administrative misconduct.

The legal nature of the liability of legal entities that may commit various illegal acts that encroach on public relations in the use and protection of natural resources, the degree of public danger caused by the same public relations by administrative misconduct by legal entities than citizens are different, the opinion is supported on the need to adopt a Code of Administrative Liability

The research of normative-legal acts of foreign legislation is carried out, the conclusion about necessity of acceptance of the new codified act which is capable to regulate relations of administrative responsibility of legal entities is made.

Key words: administrative responsibility, natural resources, protection, illegal use, subjects of administrative responsibility.